

ZIJN ELFDE STELLING.

DOOR

J. SANDERS Ez.

Het jubileum van het »Tijdschrift voor Tandheelkunde« was een aanleiding voor den Hoofdredacteur, om alle leden van het Gezelschap te verzoeken, een gelegenheidsartikel te schrijven voor het laatstverschenen nummer. Doordat velen aan dit verzoek voldeden, werd de inhoud belangwekkend, ook al door de verscheidenheid der behandelde stof. Terwijl enkele der heeren beschouwingen schreven van meer algemeenen aard, in onmiddellijk verband staande tot de wording van dit jubileumgeschrift, behandelden anderen speciale onderwerpen van tandheelkundige hygiëne of wetenschap. Tot de laatsten behoort Dr. M. J. F. Schutte, die in zijn bijdrage »wenscht te doen zien, wat in de laatste 20 jaren op 't gebied der pulpabehandeling is gepraësteerd«.

Ieder, die denkt aan de bergen van literatuur over pulpabehandeling, welke hij in het bedoelde tijdsverloop onder de oogen kreeg, — altijd nog maar een deel van wat er over geschreven is, — moet het plan van een dusdanige beschouwing wel ten zeerste toejuichen. Er is in de genoemde periode zóóveel op 't gebied van pulpabehandeling gepraësteerd, er is in zoo verschillende richtingen gearbeid en ons inzicht in het belang dezer behandelingen is zoo verdiept, dat het leveren van een dusdanige samenvatting van het voornaamste zeker niet een gemakkelijke taak is, maar een taak, welke dengene, die haar op redelijke wijze weet te vervullen, de dankbaarheid verzekert van allen, die in het onderwerp belang stellen.

De Heer Schutte nu zal deze taak ondernemen, en hij

doet dit onder den titel »Mijn elfde Stelling«. Of hij in 't vervullen ervan geslaagd is, en of *hem* die dankbaarheid toekomt, — dat zijn vragen, waarop de lezer straks het antwoord moge geven.

Toen de Heer S. in 1900 promoveerde, gaf hij als elfde van zijn stellingen: »Het is beter, na cauterisatie der pulpa met ac.arsenicis., de kroonpulpa van præmolaren en molaren weg te boren en deze ruimte met eenige antiseptisch werkende massa op te vullen, dan te trachten ook de wortelkanalen ledig te maken.« En 's Heeren Schutte's jubileum-artikel nu heeft de strekking om de »gebleken« juistheid van deze elfde stelling te betoogen.

Zóóvelen, die zich bewegen op welk gebied van wetenschap ook, worden door grondiger kennis en rijper ervaring gedwongen om de meeningen te herzien, welke ze opperden in lang vervlogen tijden, — dat het prettig aandoet, eens iemand aan te treffen als den Heer S., die na 18 jaren niet zonder zelfvoldoening vermag te zeggen, dat hij 't toch maar bij 't rechte eind had, en dat hij nog steeds, in volle gerustheid des harten, uitvoert, wat hij toen reeds voorstond. Het geeft zoo den indruk van een gelukkig mensch te ontmoeten. En het is niet prettig, om dat geluk ook maar eenigszins te willen storen.

Dat ik niettemin het artikel van collega Schutte niet zonder meer kan laten passeeren, kan niemand bevreemden, die bekend is met hetgeen ik in de laatste jaren over pulpabehandeling heb gesproken en geschreven, en die gelezen heeft, wat collega Schutte daaromtrent mededeelt.

Het ligt niet in mijne bedoeling, om de juistheid dier (elfde) stelling, waaraan we nu weer zijn herinnerd, hier te gaan bestrijden. De inhoud van het artikel geeft *daar toe* geen aanleiding. Een artikel, dat zichzelf inleidt met het voornemen, »om te doen zien, wat in de laatste 20 jaren op 't gebied der pulpabehandeling is gepræsteerd«, maar dat op de meest verbijsterende wijze niets, letterlijk niets behandelt van de moderne techniek der wortelkanaal-

behandeling, dat in alle talen zwijgt van het, volgens velen, zoo vaak ontstaan van blind-abscessen na »pulpabehandeling« en de beweerde mogelijke gevolgen daarvan, dat de namen zelfs niet noemt van hen, wier arbeid op dit gebied een voorbeeld en een aansporing is geweest voor gelukkig vele anderen, — een dusdanig artikel bestrijdt eigenlijk door al deze tekortkomingen reeds zichzelf.

Wat geeft het stuk van S. dan wel? Laten we het even ontleden. De inleiding is de verklaring, hoe de schrijver er toe komt, om nogmaals over zijn stelling van 1900 te schrijven. Daarna volgt een niet onverdienstelijk historisch overzichtje van de pulpa-amputatiemethoden van 1874 tot 1899, hetwelk dus eindigt juist op het punt, waarop het diende te beginnen, om interessant te worden en om te vallen binnen de door den schrijver zichzelf gestelde tijdsruimte, de laatste 20 jaren.

Na dit overzichtje komt een pagina aanprijzing van amputatie, vermengd met afkeuring van extirpatie. Deze pagina begint met een poging om het vertrouwen in de voortreffelijkheid en onfeilbaarheid der Amerikaansche collega's (à propos, bij wie bestaat eigenlijk dat vertrouwen in *die* mate als de heer Schutte gelooft?) aan het wankelen te brengen. De inhoud dezer pagina, laat ik het erkennen, is overigens niet van die kracht, dat het *mijn* vertrouwen heeft kunnen schokken in wat »dogmatische Amerikanen« als Ottolengui, Rhein, Best, Callahan, Schamberg, Buckley Prinz e. a. over het onderwerp pulpa-extirpatie of amputatie hebben geschreven.

We gaan nu verder en komen dan tot de clou van het artikel, de klap op de vuurpijl, eene bespreking van mijn wortelkanaalbehandelingswerk voor het Groninger congres van 1916 (het jaartal 1917 is een abuis van S.) en de conclusies, welke S. daaruit meent te mogen trekken. Dat ik dit gedeelte de clou van het artikel-S. noemde, wijte de lezer niet aan mij, maar aan mijn opponent. Dit gedeelte immers is, afgezien van de later volgende duidelijke beschrijving

van S's behandelingsmethode, het eenige, dat het gebied der vage beweringen in de ruimte verlaat, om zich te richten tegen het door den tegenstander ingenomen standpunt, — nog wel op grond van diens eigen werk. Voorzeker eenigszins pikant.

De wijze echter, waarop S. over mijn werk redeneert en waarop hij meent, conclusies in zijn geest daaruit te mogen trekken, is zóó weinig in overeenstemming met de feiten en is tevens zóó stoutmoedig (ik houd niet van sterke uitdrukkingen), dat ik toch niet kan gedoogen, dat de arge-looze lezer van dit tijdschrift, wien mijn stukken over w.k.s behandeling van 1915 en '16 niet zoo nauwkeurig bekend zijn, zich daaromtrent een meening zou gaan vormen, welke niet de juiste zou zijn; en misschien mede daardoor een weg zou inslaan bij z'n eigen pulpabehandelingen, welke ik vooralsnog fataal acht.

Den lezer, wien het geval interesseert, moet ik nu verzoeken, alvorens verder te gaan, nog even het artikel S. ter hand te nemen, en de pagina's 366 en 367 over te lezen. Als de lezer aan dit verzoek heeft voldaan, zal ik in andere woorden de voorstelling weergeven, welke Schutte geeft eenerzijds van mijn standpunt en m'n bedoelde congresvoordracht en anderzijds van dat der amputatoren:

1. Sanders, »een der hardnekkigste bestrijders der amputatiemethode«, beweerde, dat een goed uitgevoerde extirpatie nooit tot mislukkingen aanleiding geven kon.
2. Hij bewandelde den eenig juisten weg, een doorgevoerde kritiek op z'n eigen werk, door middel van Röntgenfoto's van vroeger door hemzelf behandelde gevallen.
3. Hij verzocht den röntgenoloog Dr. Backer een aantal door hem als goed geslaagd beschouwde gevallen te fotografeeren.
4. Sanders was zoo eerlijk, de resultaten van zijn onderzoek bekend te maken, ofschoon deze in zijn nadeel waren.

5. Door het onderzoek bleek, dat opvulling van het kanaal tot aan den apex op een enkele uitzondering na, tot de vrome wenschen behoort. Het is nu daadwerkelijk gebleken, dat het vullen met een point in een overgroot percentage der gevallen mislukt.
6. Sanders, die eens beweerd had, dat hij voor zekere tandheelkundige kunstbewerking een resultaat van 75 % geslaagde behandelingen niet tevredenstellend vond, moest nu ontwaren, dat van zijne gevallen voor wortelkanaalbehandeling 75 % mislukt waren.
7. De amputatoren kunnen op een veel beteren uitslag wijzen; zij hebben ook wel hun mislukkingen, maar voor een deel moeten deze dan nog geweten worden aan een minder correcte techniek der behandeling; zoodat het oordeel over de amputatiemethode ook door die mislukkingen nog maar gedeeltelijk mag worden beïnvloed. Hiermede is dus, met wapenen uit het arsenaal van den tegenstander nog wel, de juistheid der stelling van 1900 bewezen: amputatie is beter, inderdaad beter dan exstirpatie.

Ik zal nu punt voor punt laten zien, in hoeverre de door S. gegeven voorstelling in overeenstemming is met de werkelijkheid:

1. Ik ben een hardnekkig bestrijder der amputatiemethode, omdat en *zoolang ik haar en hare resultaten niet vertrouw*. Ik heb het onderzoek van 1916 ingesteld, voor een groot deel ook, om anderen, aanhangers eener principeel andere methode dan de door mij voorgestane, op te wekken hetzelfde te doen en dan de resultaten van *hunne* behandelingen te publiceeren. En ik zou den dag zegenen, waarop die publicaties mij aanleiding konden zijn om met een gerust geweten mijn moeizaam en vermoeiend wortelkanaalwerk na te laten of te verminderen, daardoor mijn arbeidsveld uit te breiden en mijn gezondheid te sparen. Op pag. 194 en 195 van de Handelingen van het IIIe

Congres en op pag. 414 T. v. T. jaarg. XXII, welke ik voor ruimtebesparing niet citeer, vindt de lezer deze zelfde idee.

Dat een goed uitgevoerde exstirpatie nooit door mislukking zou kunnen worden gevolgd, heb ik nimmer bedoeld te zeggen. Op pag. 30 en 21 T. v. T. jaarg. XXIII staat te lezen, dat ik wel degelijk een enkele maal mislukkingen heb gehad na de exstirpatie, maar vóór de kanaalvulling; maar, zoo zeide ik, ik herinner me geen enkel geval, waarbij ik tot m'n aanvankelijke tevredenheid exstirpatie en kanaalvulling verricht heb, en dat *achteraf* toch een mislukking zou zijn gebleken; d. w. z. na korten of langen tijd voor den patiënt of mij merkbaar last zou hebben veroorzaakt.

2. Ik verzoek den lezer, acte ervan te nemen, dat collega Schutte den door mij ingeslagen weg, n.l. streng onderzoek van eigen werk, den »eenigen« noemt »welke tot uitkomst leiden kan«. Toch durft hij het gewaande goede resultaat van de door hem voorgestane methode tegenover het mijne in de weegschaal te werpen, zonder dat hij blijken geeft, dien eenig juisten weg zelf te hebben bewandeld. Of hij zijne zwakte op dit punt gevoelt, wanneer hij (pag. 365 van zijn artikel) spreekt over de moeilijkheid, om »goedgeslaagde behandelingen« te onderzoeken?
3. Ik heb niet die gevallen röntgenologisch onderzocht, waarvan ik juist de beste verwachtingen had, maar precies het tegendeel; pag. 197 der congres-handelingen zeg ik, dat ik opzettelijk voor dit onderzoek die gevallen gekozen heb, welke behandeling vrij lastig was, en daaronder ook zooveel mogelijk die enkele gevallen uit m'n practijk, waarvan de nageschiedenis mij eenige reden tot twijfel had gegeven. Inplaats dus van de balans te flatteeren, heb ik haar zooveel mogelijk gedrukt.
- 4 en 5. De klinische resultaten van mijne behandelingen,

gesteund door de röntgenologische bevinding van het periapicale weefsel gaf alle reden tot tevredenheid (pag. 203 congres-handelingen). Op dit oogenblik, ruim twee jaar na het onderzoek, heeft mij omtrent geen enkel der in de Handelingen opgesomde gevallen, eenige klacht van den patiënt bereikt.

In mijn nadeel zou het resultaat van m'n onderzoek zijn geweest, wanneer *dat* anders ware gebleken of wanneer ik mij had voorgesteld, het ideaal waarnaar wij, exstirpatoren streven — vulling tot den apex — inderdaad in een overgroot deel mijner gevallen te hebben bereikt. En alleen voor zoover dat deel nog kleiner was dan mijn verwachting, heeft de Heer S. recht om te spreken van »resultaten, die« (in dat opzicht) »in mijn nadeel uitvielen«. Dat overigens mijne verwachting in dat opzicht niet al te optimistisch was, kan blijken uit hetgeen ik daaromtrent reeds lang te voren zeide op pag. 413, 414 en 589 T. v. T. jaarg. XXII en ook op pag. 202 Congres-Handelingen; op welke plaats ik er mededeeling van doe, dat allen, welke vóór mij een overeenkomstig onderzoek hadden ingesteld, nauwkeurig dezelfde ervaring hadden — zoolang ze een techniek toepasten, welke we vroeger voldoende achtten, maar thans voor onvoldoende houden.

Dat uit mijn onderzoek zou zijn gebleken, dat opvulling tot aan den apex op een enkele uitzondering na tot de vrome wenschen behoort, — S. schrijft het »unvervroren« neer, alsof *ik* het gezegd had. Het is werkelijk een stout stukje. Immers luidden *mijn* conclusies uit mijn onderzoek ongeveer aldus (ieder kan ze in andere woorden lezen in de Congres-Handelingen): In de gevallen, waarover het onderzoek liep, was perfecte wortelkanaalvulling uitzondering. Niettegenstaande dat, was de toestand van het periondium (en daarop komt het ten slotte aan) over 't algemeen gunstig. Dit mocht mij geen reden zijn, om met de resultaten van mijne behandeling tevreden te wezen, zoolang het binnen mijne mogelijkheid zou liggen, om het

ideaal der werkelijk totale exstirpatie en algeheele kanaal-opvulling meer te benaderen. Waaruit ik dus had te besluiten tot verbeterde methoden, nauwkeuriger techniek; waarmede ik dan ook reeds op het tijdstip der congresvoordracht was begonnen, met goede vooruitzichten, zooals de lezer der Handelingen tamelijk uitvoerig beschreven vindt. ¹⁾

6. De 75% mislukkingen van mijne wortelkanaal-behandelingen en het daarop gebaseerde pessimisme ten opzichte der exstirpatie-methode kan ik na het voorafgaande rustig laten zwemmen, terwijl
7. het »veel hogere cijfer« (van geslaagde gevallen) »der amputatoren« nog als steeds daarstaat, niet-bewezen voor anderen niet aanemelijk gemaakt zelfs door Schutte, die van een ander een doorgevoerde kritiek op eigen werk den eenigen weg noemt, die tot uitkomst leiden kan, maar die, zooals gezegd, van eenige poging om zelf dien weg te bewandelen, geen mededeeling doet.

Resumeerende moet ik wel aannemen, dat het vooroordeel van den amputator Schutte hem in mijne congresvoordracht heeft doen lezen, wat in zijne redeneering goed te pas zou komen, maar wat in flagrante tegenstelling is met hetgeen er werkelijk staat.

Ik kan uit het artikel van m'n vriend Schutte dat gedeelte apprecieeren, waarin hij zijne wijze van behandeling beschrijft, omdat ze hem voldoening verschaft, al wijkt die dan in beginsel af van de door mij gevolgde. Maar overigens — er is waarlijk in de laatste 20 jaren op 't gebied der pulpabehandeling wel zóóveel gepraessteerd, en ook in ons land weten we van die praestaties wel zóóveel af, dat wij een argumentatie als in het besproken stuk in het jaar 1918 niet een aanwinst kunnen achten voor de tandheelkundige literatuur.

¹⁾ Wanneer ik hieromtrent nader kan rapporteeren, vertrouw ik op gastvrijheid in dit tijdschrift te mogen rekenen.